

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ

Кафедра психіатрії та наркології

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»**

Освітній рівень другий рівень вищої освіти - магістр
Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність 221 «СТОМАТОЛОГІЯ»

Автори: Напреєнко О.К., завідувач кафедри психіатрії та наркології НМУ, професор, д.мед.н.; Дзеружинська Н.О., професор кафедри психіатрії та наркології НМУ, професор, д.мед.н.; Бурса А.І., доцент кафедри психіатрії та наркології НМУ, доцент, к.мед.н.

Затверджено на засіданні кафедри психіатрії та наркології
Протокол № 10 від «09» січня 2024 року

Завідувач кафедри психіатрії
та наркології, професор

Напреєнко О.К.

Заняття 1.

(практичне заняття – 5 акад. годин)

Тема 1. Медична психологія: визначення, предмет і задачі. Розвиток медичної психології у світі і в Україні. Психосоматичні і соматопсихічні взаємодії: основні теоретичні концепції. Визначення психічного здоров'я. Критерії ВООЗ.

Мета вивчення теми:

1. Ознайомитися з поняттями медичної психології, її цілями та завданнями.
2. Ознайомитися з основними етапами становлення медичної психології у світі і на Україні.
3. Уявити місце медичної психології серед медичних дисциплін.
4. Засвоїти визначення поняття «психічне здоров'я», його критерії за ВООЗ.
5. Уявити механізми психосоматичних і соматопсихічних взаємодій і впливів.
6. Розглянути основні теоретичні концепції психосоматики.

Основні поняття теми: медична психологія, етапи розвитку, психічне здоров'я, психосоматичні розлади, організація психологічної допомоги в Україні та за кордоном, роль медичного психолога у діагностичному, лікувальному, реабілітаційному процесах.

Питання для теоретичного опрацювання з написанням реферату:

1. Вклад вітчизняних вчених у розвиток медичної психології.
2. Місце психологічних знань в практиці лікаря стоматолога.
3. Ангедонія як основа виникнення психосоматичних розладів.
4. Психосоматичний підхід як принцип лікувальної діяльності.
5. Роль медичного психолога у реабілітаційному процесі.

Завдання до самостійного опрацювання теми:

1. Основні теорії психосоматики.
2. Емоційний стрес як фактор етіопатогенезу психосоматичних розладів. Теорія адаптаційного синдрому Г. Сельє.
3. Класифікація психосоматичних розладів.
4. Принципи профілактики психосоматичних розладів.

Тема 2. *Методи психологічного дослідження, їх роль у психологічній діагностиці хворих. Принципи побудови комплексного експериментально-психологічного дослідження. Побудова клінічної бесіди. Техніка проведення клінічної бесіди.*

Мета вивчення теми:

1. Ознайомлення з методологічним апаратом медичної психології.
2. Розгляд принципів побудови комплексного експериментально-психологічного дослідження.
3. Ознайомлення зі структурою та технікою проведення клінічної бесіди.
4. Засвоєння навичок спостереження за пацієнтом.
5. Ознайомлення з психологічним експериментом.
6. Ознайомлення з експериментально-психологічними методиками.
7. Засвоєння принципів і методів проведення психологічного дослідження та інтерпретації його результатів.

Основні поняття теми: принципи побудови комплексного психологічного дослідження, клінічна бесіда, спостереження, експеримент, експериментально-психологічне дослідження, проєктивні методики.

Питання для теоретичного опрацювання з написанням реферату:

1. Експериментальні методики патопсихології та досвід застосування їх в клініці.
2. Проєктивні методики як спосіб вивчення особливостей особистості.

3. Мистецтво співбесіди.

Завдання до самостійного опрацювання теми:

1. Задачі психологічного дослідження.
2. Етапи клініко-психологічного дослідження.
3. Структура клінічної бесіди.
4. Предмети спостереження (вербальні та невербальні особливості поведінки).
5. Оцінка результатів експериментально-психологічних методик в психології.
6. Опанування роботи з різними експериментально-психологічними методиками: методика диференціальної самооцінки функціонального стану (САН), шкала особистісної і реактивної тривожності Спілбергера-Ханіна, методика Люшера, методика незакінчених речень Сакс-Сіднея і т.і.

Тема 3. *Психічна індивідуальність. Методи дослідження відчуття, сприйняття, уваги, мислення, пам'яті, емоцій. Загальні уявлення про їх порушення. Свідомість, самосвідомість. Стан психічних функцій і хвороба.*

Мета вивчення теми:

1. Ознайомлення з основними закономірностями психології людини (критерії нормальної, тимчасово зміненої і хворобливої психіки).
2. Ознайомлення з еволюцією і етапами постнатального онтогенезу (включаючи дитинство, отрочество, юність, зрілість і пізній вік),
3. Вивчення сфер психічної діяльності людини (відчуття, сприйняття, увага, мислення, пам'ять, емоції, воля, свідомість, інтелект).
4. Опанування методів дослідження різних сфер психічної діяльності.
5. Отримання загальних уявлень про порушення пізнавальної та емоційно-вольової сфери при психічних розладах.
6. Навчання робити висновки про рівень інтелектуального розвитку хворого.

Основні поняття теми: психічна індивідуальність, сфери психічної діяльності людини, відчуття, сприйняття, увага, мислення, пам'ять, емоції, воля, інтелект, свідомість, самосвідомість, критерії нормальної, тимчасово зміненої і хворобливої психіки.

Питання для теоретичного опрацювання з написанням реферату:

1. Психодіагностика інтелекту: можливості та обмеження.
2. Вплив особливостей інтелекту хворого на лікувальний процес.
3. Вплив хвороби на пізнавальні процеси людини.
4. Вплив хвороби на емоційний стан людини.
5. Роль вольових якостей особистості у лікувальному процесі.
6. Зміни волі, потягів та поведінки під час хвороби.

Завдання до самостійного опрацювання теми:

1. Нейрофізіологічні механізми емоцій.
2. Методики експериментально-психологічного дослідження уваги, мислення та інтелекту, емоцій та волі.
3. Критерії ясної та зміненої свідомості.
4. Вплив порушень мови на лікувальний процес: дизартрія, заїкуватість, мутизм.

Питання для поточного контролю та самоконтролю по заняттю №1:

1. Предмет і задачі медичної психології.
2. Роль медичної психології у формуванні сучасних уявлень про єдність соматичного і психічного.
3. Роль медичного психолога у діагностичному, лікувальному, реабілітаційному процесах.
4. Внесок робіт О.Р. Лурія, Л.С. Виготського, М.О. Бернштейна, П.К. Анохіна, К.К. Платонова, Б.В. Зейгарнік, Л.Ф. Бурлачука, В.М. Блейхера в розвиток світової та вітчизняної медичної психології.
5. Механізми психосоматичних і соматопсихічних взаємодій і впливів.

6. Основні теоретичні концепції психосоматики.
7. Визначення психічного здоров'я та його критерії за визначенням ВООЗ.
8. Методи психологічного дослідження: спостереження, самоспостереження, цілеспрямована психологічна бесіда.
9. Принципи побудови комплексного психологічного дослідження з урахуванням віку та культурних особливостей пацієнтів.
10. Експериментально-психологічні методи, їх роль у психологічній діагностиці хворих.
11. Клініко-психологічні аспекти пізнавальної діяльності.
12. Вплив хвороби на пізнавальні процеси людини: особливості відчуттів та сприймання у соматично хворих, зміни уваги.
13. Вплив особливостей інтелекту хворого на лікувальний процес: інфантилізм, олігофренія, деменція.
14. Клініко-психологічні аспекти емоційно-вольової сфери.
15. Вплив хвороби на емоційний стан. Нозогенії.
16. Хворобливі зміни емоцій: тривога, депресія, емоційна лабільність.
17. Вольові якості особистості: витримка, рішучість, наполегливість, ініціативність, організованість та їх роль у лікувальному процесі.
18. Зміни волі, потягів та поведінки під час хвороби (гіпобулія, абулія, астенія).
19. Свідомість, самосвідомість, їх рівні. Теорія безсвідомого.
20. Критерії непорушеної та зміненої свідомості.
21. Стани свідомості у хворого: при стомленості, сонливості, афективно-звужений стан. Особливі стани свідомості.
22. Вплив хворобливих психічних переживань на поведінку пацієнта лікаря стоматолога.

Рекомендована література:

Основна:

1. С.Д. Максименко, Я.В. Цехмістер, І.А. Коваль та ін. Медична психологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Слово. – 2014. – 516 с.
2. Гавенко В.Л., Вітенко І.С., Самардакова Г.О. Практикум з медичної психології. – Харків: Регіон-інформ, 2002. – 248 с.
3. Загальна та медична психологія (практикум) під заг. редакцією І.Д. Спіріної, І.С. Вітенко. – Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2002. – 175 с.
4. Основи загальної і медичної психології /За ред. І.С. Вітенка і О.С. Чабана. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. – 344 с.
5. «Медична психологія». Державний національний підручник. / Спіріна І.Д., Вітенко І.С., Напрєєнко О.К. – Дніпропетровськ: ЧП «Ліра» ЛТД, 2012. – 444 с.

Додаткова:

1. Вітенко І.С. Психологічні основи лікувально-профілактичної діяльності та підготовки лікаря загальної практиків.- Х.: Основа, 2002. – 388 с.
2. Вітенко І.С, Чабан О.С., Бусло О.О. Сімейна медицина: психологічні аспекти діагностики, профілактики і лікування хворих. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – 187 с.
3. Полищук И.А., Видренко А.Е. Атлас для экспериментального исследования отклонений в психической деятельности человека. – Киев, «Здоровье», 1980. – 122с.

Заняття 2

(практичне заняття – 5 акад. годин)

Тема 4. *Особистість, типологія. Темперамент, характер, інтелект, здібності. Методи дослідження особистості. Загальні уявлення про розлади особистості. Визначення акцентуації особистості.*

Мета вивчення теми:

1. Визначити поняття особистості.
2. Уявити структуру особистості: темперамент, характер, інтелект, здібності.
3. Розглянути класифікацію темпераментів, визначити їх роль у формуванні особистості та вплив на професійний відбір.
4. Розглянути та опанувати методи дослідження особистості. Значення проєктивних методик.
5. Розглянути загальні уявлення про розлади особистості.
6. Визначити поняття та типологію акцентуацій особистості за К. Леонгардом та А.Є. Лічко.
7. Визначити тактику поведінки лікаря з пацієнтами, що мають акцентуовані риси особистості.

Основні поняття теми: особистість, темперамент, характер, інтелект, здібності, розлади особистості, акцентуації особистості, їх типологія, методи дослідження характеру та особистості.

Питання для теоретичного опрацювання з написанням реферату:

1. Вплив особливостей віку та хронічних захворювань на особистість людини.
2. Здібності, їх природа та вплив на формування особистості.
3. Формування акцентуацій характеру у підлітків.

Завдання до самостійного опрацювання теми:

1. Основні властивості темпераменту та його значення в діяльності стоматолога.
2. Місце проєктивних методик в психологічному дослідженні особистості.
3. Особливості тактики поведінки лікаря стоматолога з пацієнтами, що мають акцентуйовані риси особистості.

Тема 5. Складні ситуації, конфлікти, психічні травми. Конфлікти в медичному середовищі. Механізми і функції психологічного захисту. Психологічні особливості етапів діагностичного процесу. Інформування хворого про діагноз.

Мета вивчення теми:

1. Засвоїти та опанувати навички комунікативної компетенції.
2. Вивчити психологічні особливості етапів діагностичного процесу.
3. Ознайомитись з принципами медичної деонтології
4. Засвоїти моделі взаємодії та спілкування лікаря з хворими та їх родичами.
5. Розглянути роль інформованої згоди в діагностичному процесі.
6. Розглянути поняття конфлікту в медичному середовищі, їх види, етапи розвитку.
7. Ознайомитись з механізмами і функціями психологічного захисту.

Основні поняття теми: комунікативна компетентність, функції спілкування, медична деонтологія, інформування хворого про діагноз, інформована згода, конфлікт, види та причини конфліктів, їх попередження, психічні травми, механізми і функції психологічного захисту.

Питання для теоретичного опрацювання з написанням реферату:

1. Психологічні основи спілкування в лікувальному процесі.

2. Роль психологічних особливостей лікаря і медичної сестри.
3. Теорії психосоматичних взаємовідношень.
4. Інформування хворого про діагноз. Взаємодія та спілкування лікаря з хворими та їх родичами.

Завдання до самостійного опрацювання теми:

1. Особливості конфліктів в стоматологічній клініці.
2. Деонтологія взаємостосунків зі стоматологічними хворими.
3. Конфлікти в діяльності лікаря-стоматолога.
4. Психосоматичні прояви в стоматології.
5. Принципи профілактики психосоматичних розладів.

Тема 6. *Вплив хвороби на психічний стан пацієнта. Хворий та лікувальне середовище. Взаємини лікар-хворий. Поняття про професійну деформацію. Внутрішня картина хвороби. Основні типи ставлення до хвороби. Агравация, симуляція, дисимуляція, госпіталізм.*

Мета вивчення теми:

1. Розглянути поняття лікувальне середовище
2. Визначити варіанти взаємини лікар-хворий
3. Ознайомитись з поняттям професійної деформації.
4. Засвоїти поняття «внутрішня картина хвороби».
5. Основні типи ставлення до хвороби.
6. Оцінити вплив відношення до хвороби на подальший перебіг захворювання та його прогноз.
7. Ознайомитись з поняттями «агравация», «симуляція», «дисимуляція», «госпіталізм».
8. Навчитися попереджати виникнення ятрогеній і корегувати наслідки ятрогенних впливів.

Основні поняття теми: лікувальне середовище, професійна деформація, внутрішня картина хвороби, її складові, типи ставлення до хвороби, агравація, симуляція, дисимуляція, госпіталізм, ятрогенії та ятропатії.

Питання для теоретичного опрацювання з написанням реферату:

1. Вплив відношення до хвороби на подальший перебіг захворювання та прогноз.
2. Ятрогенії та ятропатії. Вплив на психічний стан пацієнта та їх попередження.
3. Лікарська таємниця.

Завдання до самостійного опрацювання теми:

1. Психологія лікувального процесу.
2. Емпатія, принципи емпатичного спілкування.
3. Психологічні порушення при дефектах обличчя.
4. Психологічні порушення при стоматологічній патології.
5. Психосоціальні наслідки хвороби.
6. Психічна депривація.
7. Психологічні обґрунтування відмови від прийому ліків.

Питання для поточного контролю та самоконтролю по заняттю №2:

1. Психічна структура особистості.
2. Класифікація темпераментів.
3. Характер та його структура.
4. Інтелект, здібності. Класифікація здібностей.
5. Визначення акцентуації особистості. Класифікації акцентуацій за К. Леонгардом та за А.Є. Лічко.
6. Тактика лікаря з пацієнтами з різними видами акцентуації особистості.
7. Внутрішня картина хвороби та її складові.
8. Діагностика основних типів відношення до хвороби.

9. Вплив відношення до хвороби на перебіг захворювання.
10. Агравация, симуляція, дисимуляція, госпіталізм.
11. Психологічні основи спілкування в лікувальному процесі.
12. Комунікативна компетентність, її роль в ефективній і безконфліктній взаємодії.
13. Функції спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляторно-комунікативна, афективно-комунікативна.
14. Роль психологічних особливостей лікаря і медичної сестри, «ідеальний лікар» та «ідеальна медична сестра».
15. Психологічні особливості етапів діагностичного процесу.
16. Інформування хворого про діагноз.
17. Взаємодія та спілкування лікаря з хворими та їх родичами.
18. Деонтологія взаємовідносин з хворими.
19. Конфлікти в медичному середовищі, їх різновиди, особливості. Схema розвитку конфлікту. Способи вирішення та попередження конфліктів.
20. Біопсихосоціальна концепція хвороби.
21. Емоційний стрес як фактор етіопатогенезу психосоматичних розладів.
22. Теорії психосоматичних взаємовідносин: психоаналітичні теорії, нейрогуморальна теорія, теорія специфічних для хвороби психодинамічних конфліктів Александера, концепція «особистісних профілей» Ф. Данбар, теорія умовних рефлексів та кортико-вісцеральна теорія, теорія алекситимії.
23. . Механізми психологічного захисту особистості.
24. Поняття адаптації та дезадаптації.
25. Класифікація психосоматичних розладів.
26. Класичні психосоматичні захворювання («велика чикагська сімка» за Ф. Александером).
27. Принципи профілактики та лікування психосоматичних розладів.

Рекомендована література:

Основна:

1. «Медична психологія». Державний національний підручник. / Спіріна І.Д., Вітенко І.С., Напрєєнко О.К. – Дніпропетровськ: ЧП «Ліра» ЛТД, 2012. – 444 с.
2. Загальна та медична психологія (практикум) під заг. редакцією І.Д. Спіріної, І.С. Вітенко. – Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2002. – 175 с.
3. Основи загальної і медичної психології /За ред. І.С. Вітенка і О.С. Чабана. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. – 344 с.
4. Практична психосоматика: діагностичні шкали. Навчальний посібник / За заг. ред. О.О. Чабана, О.О. Хаустової. – 2-ге видання, виправлене і доповнене. – К.: Видавничий дім Медкнига, 2019. – 112 с.

Додаткова:

1. Полищук И.А., Видренко А.Е. Атлас для экспериментального исследования отклонений в психической деятельности человека. – К.: «Здоровье», 1984. – 191с.
2. Хомуленко Т.Б. Основы психосоматики: навч.-метод. посіб. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 120 с.
3. Медична психологія: підруч. для студентів ВНЗ / С. Д. Максименко, І. А. Коваль, К. С. Максименко, М. В. Папуча; за заг. ред. С. Д. Максименка. - Вінниця, 2008. – 520 с.

Заняття 3
(практичне заняття – 5 акад. годин)

Тема 7. Психологічні аспекти клініки терапевтичної спрямованості. Вікові особливості перебігу захворювань. Психологічні аспекти хронічної хвороби, поняття адаптації та дезадаптації.

Мета вивчення теми:

1. Ознайомитись з психологічними змінами у хворих із захворюваннями різних систем організму (серцево-судинної, бронхо-легеневої та ін.).
2. Ознайомитись зі змінами у психіці пацієнтів з тяжкими хронічними хворобами (туберкульоз, СНІД, онкологічні та ін.).
3. Ознайомитись зі змінами у психіці пацієнтів з інфекційними хворобами.
4. Засвоїти вплив на психіку пацієнтів ендокринних, нервових та психічних захворювань.
5. Розглянути вікові особливості перебігу захворювань.
6. Визначити поняття адаптації та дезадаптації.

Основні поняття теми: психологічні зміни, клініки терапевтичної спрямованості, хронічна хвороба, особливості перебігу захворювань у дітей та осіб похилого віку, адаптація, дезадаптація.

Питання для теоретичного опрацювання з написанням реферату:

1. Психологічні особливості хворих з ендокринною патологією.
2. Психологічні особливості хворих зі СНІДом.
3. Зміни в психічному стані у пацієнтів з онкологічною патологією.

Завдання до самостійного опрацювання теми:

1. Гендерні особливості сприйняття хронічної хвороби.
2. Розлади адаптації внаслідок соматичної хвороби.
3. Перебіг хронічної хвороби та вплив на психічний стан у дітей.

Тема 8. *Психологічні аспекти акушерства, гінекології, хірургічного (інструментального) втручання, протезування, трансплантології. Психологічні аспекти вмирання та смерті. Евтаназія, клонування - юридичні та етичні аспекти.*

Мета вивчення теми:

1. Ознайомитись з психологічними змінами у хворих із захворюваннями гінекологічної сфери.
2. Ознайомитись з психологічними змінами у жінок при вагітності, в післяпологовому періоді, при безплідді.
3. Ознайомитись з психологічними змінами у хворих в хірургічному стаціонарі.
4. Розглянути зміни у психіці у пацієнтів, які потребують протезування
5. Розглянути зміни у психіці у пацієнтів клініки трансплантології.
6. Ознайомитись з психологічними змінами у хворих стоматологічного профілю.
7. Засвоїти психологічні аспекти вмирання та смерті.
8. Розглянути юридичні та етичні аспекти евтаназії та клонування.

Основні поняття теми: психологічні зміни у жінок при вагітності, у післяпологовому періоді, психологічні особливості людини при безплідді, психологічні зміни у хворих хірургічного стаціонару, протезування, трансплантологія, психологічні зміни у пацієнтів зі стоматологічною патологією, евтаназія, клонування, вмирання та смерть.

Питання для теоретичного опрацювання з написанням реферату:

1. Зміни у психіці подружжя при безплідному шлюбі.
2. Особливості психічного стану при різних формах стоматологічної патології.
3. Психологічні особливості пацієнтів в клініці трансплантології.
4. Психологічні особливості хворих в офтальмології.

Завдання до самостійного опрацювання теми:

1. Вплив на психіку людини вроджених та набутих фізичних дефектів.
2. Психологічні прояви у осіб при уроджених вадах.
3. Психологічні особливості осіб з розумовою відсталістю.
4. Психологічні особливості дітей з сенсорними порушеннями.
5. Психологічні прояви у осіб при придбаних вадах.
6. Психосоматичні та соматопсихічні розлади при патології щелепно-лицьової ділянки.
7. Психологічні зміни у осіб з дефектами обличчя.

Питання для поточного контролю та самоконтролю по заняттю №3:

1. Психологічні зміни при захворюваннях серцево-судинної системи.
2. Психологічні зміни при захворюваннях бронхів та легень.
3. Психологічні зміни при захворюваннях травного тракту.
4. Психологічні зміни при захворюваннях нирок.
5. Психологічні зміни при захворюваннях при інфекційних захворюваннях.
6. Психологічні зміни при захворюваннях туберкульозі.
7. Психологічні зміни при СНІДі.
8. Психологічні зміни при ендокринних захворюваннях.
9. Психологічні зміни при нервових та психічних захворюваннях.
10. Психологічні зміни у хворих жінок в гінекологічному стаціонарі.
11. Психологічні особливості жінок у період вагітності та родів.
12. Особливості психології хворих дітей та людей похилого віку.
13. Психологічні особливості хворих в хірургічному стаціонарі в до- і післяопераційному періоді.
14. Психологічні особливості хворих в стоматології,
15. Психологічні зміни при захворюваннях офтальмологічній клініці.
16. Психологічні зміни при захворюваннях в отолярингології.
17. Психологічні зміни при захворюваннях в ортопедії і травматології.
18. Психологічні зміни при онкологічних захворюваннях.
19. Вплив на психіку людини вроджених та набутих фізичних дефектів.

20. Психологічні аспекти вмирання та смерті.
21. Евтаназія, клонування - юридичні та етичні аспекти.

Рекомендована література:

Основна:

1. Медична психологія. Державний національний підручник. / Спіріна І.Д., Вітенко І.С., Напрєєнко О.К. – Дніпропетровськ: ЧП «Ліра» ЛТД, 2012. – 444 с.
2. Загальна та медична психологія (практикум) під заг. редакцією І.Д. Спіріної, І.С. Вітенко. – Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2002. – 175 с.
3. Психологічна адаптація сімейного лікаря до професійної діяльності: монографія / І.С. Вітенко. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 132 с.
4. Основи загальної і медичної психології /За ред. І.С. Вітенка і О.С. Чабана. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. – 344 с.
5. Гавенко В.Л., Вітенко І.С., Самардакова Г.О. Практикум з медичної психології. – Харків: Регіон-інформ, 2002. – 248 с.

Додаткова:

1. Максименко С. Д. Психологічна допомога тяжким соматичним хворим / С.Д. Максименко, Н.Ф. Шевченко: навч. посіб. – Київ–Ніжин: Міланік, 2007. – 115 с.
2. Ханецька Н. В. Психосоматика: теоретико-практичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.В. Ханецька. – Хмельницький, 2019. – 123 с.
3. Хомуленко Т. Б. Основи психосоматики: навч.-метод. посіб./ Т. Б. Хомуленко. – Харків: 2009. – 173 с.
4. Аршава І.Ф. Психологія здоров'я: навч. Посібник / І.Ф. Аршава, О.Г. Капшукова. – Д.: ВРК ДНУ, 2006. – 92 с.
5. Любан-Плоцца Б. Психосоматичний хворий на прийомі у лікаря / Б. Любан-Плоцца, В. Пельдингер, К. Ледерах-Гофманн. – К.: Адеф-Україна, 1997. – 326 с.

Заняття 4
(практичне заняття – 5 акад. годин)

Тема 9. *Психологічні аспекти залежної поведінки. Види залежності. Проблема гендерного насильства на виробництві та в сім'ї. Суїцидальна поведінка, профілактика і раннє розпізнавання суїцидальних тенденцій.*

Мета вивчення теми:

1. Уявити поняття «залежна поведінка» та визначити її критерії.
2. Ознайомитись з механізмами формування залежної поведінки.
3. Розглянути види залежності.
4. Ознайомитись з психологічними аспектами залежності від психоактивних речовин.
5. Ознайомитись з психологічними аспектами нехімічних залежностей (гемблінг, інтернет-залежність, надцінні захоплення).
6. Розглянути проблему гендерного насильства на виробництві та в сім'ї.
7. Визначитись з поняттям «суїцидальна поведінка».
8. Розглянути мотиви, цілі та різновиди суїцидальної поведінки.
9. Своєчасне виявлення суїцидальних думок та намірів. Роль соціальних служб, служб довіри.
10. Розглянути особливості суїцидальної поведінки хворих з тяжкими соматичними захворюваннями та при залежних станах.
11. Ознайомитись з методами суїцидальної інтервенції та превенції.

Основні поняття теми: залежність, мотивація залежної поведінки, види залежності, гендерне насильство, суїцидальна поведінка, різновиди суїцидальної поведінки, особливості суїцидальної поведінки хворих з тяжкими соматичними захворюваннями, особливості суїцидальної поведінки осіб з залежними станами, раннє розпізнавання суїцидальних тенденцій, служба довіри, суїцидальна інтервенція, суїцидальна превенція.

Питання для теоретичного опрацювання з написанням реферату:

1. Психологічні особливості хворих з порушенням харчової поведінки.
2. Комп'ютерна залежність.
3. Гендерне насильство в родині.
4. Особливості суїцидальної поведінки хворих на СНІД.
5. Особливості суїцидальної поведінки хворих з онкологічною патологією.
6. Особливості суїцидальної поведінки при уроджених та набутих фізичних дефектах.

Завдання до самостійного опрацювання теми:

1. Суїцидальна поведінка при психічних захворюваннях.
2. Психологічні аспекти залежності при надцінних захопленнях (гемблінг, інтернет-залежність, екстремальні види спорту та ін.).
3. Співзалежність: родинні та соціальні відношення залежної особи.
4. Вплив залежності від психоактивних речовин на стоматологічний статус пацієнта.

Тема 10. *Психотерапія. Основні методи психотерапії в роботі лікаря загальної практики. Показання та протипоказання для проведення основних методів психотерапії. Психотерапевтична корекція ставлення до хвороби. Психологічна допомога у кризових періодах та жертвам насильства в сім'ї. Психогігієна, психопрофілактика*

Мета вивчення теми:

1. Визначитись з поняттям «психотерапія», її завданнями та відмінностями від інших видів психологічного втручання.
2. Ознайомитись з принципами та методами сучасної психотерапевтичної роботи.
3. Отримати знання з теорії та практики сучасних психотерапевтичних напрямків.

4. Визначити показання і протипоказання для проведення психотерапії.
5. Ознайомитись з методами психотерапевтичної корекції ставлення до хвороби.
6. Опанувати основи психотерапії для практичного використання в роботі лікаря загальної практики.
7. Ознайомитись з методами психотерапевтичної роботи щодо застосування в практиці лікаря-стоматолога.
8. Розглянути напрямки психологічної роботи у кризових періодах та жертвам насильства в сім'ї.
9. Ознайомитись з поняттям психогігієни, визначити напрямки роботи.
10. Ознайомитись з принципами та методами психопрофілактики.

Основні поняття теми: психотерапія, методи психотерапії, психотерапевтичні школи, показання та обмеження до психотерапії, психотерапевтичні навички, практика сімейної медицини, кризові періоди, жертви насильства, психогігієна, психопрофілактика.

Питання для теоретичного опрацювання з написанням реферату:

1. Етапи психотерапевтичного процесу.
2. Значення особистості лікаря для успіху психотерапевтичного втручання.
3. Базові комунікативні навички і їх значення для психотерапевтичного консультування.
4. Психологічні особливості надання медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях.
5. Арттерапія: показання та можливості метода.
6. Використання метода EMDR (десенсибілізація та репроцесуалізація (опрацювання) рухом очей по Ф. Шапіро) в лікуванні ПТСР.

Завдання до самостійного опрацювання теми:

1. Психогігієна праці медичного працівника.
2. Синдром емоційного вигорання у лікаря-стоматолога та шляхи його попередження.
3. Особливості психотерапевтичної допомоги в дитячому віці.
4. Терапія творчим самовираженням.
5. Методи аутопсихотерапії (аутогенне тренування по Шульцу та медитативні техніки).
6. Прогресивна м'язова релаксація по Джекобсону.
7. Плацебо - терапія, ситуації використання та ефективність.

Питання для поточного контролю та самоконтролю по заняттю №4:

1. Психологічні аспекти залежності від психоактивних речовин.
2. Надцінні захоплення (гемблінг, інтернет-залежність).
3. Психологічні особливості осіб з порушенням харчової поведінки.
4. Психологічні особливості залежної особи в лікувальному процесі.
5. Сімейні та соціальні відношення залежної особи, співзалежність.
6. Суїцидальна поведінка, мотиви і цілі.
7. Профілактика і раннє розпізнавання суїцидальних тенденцій.
8. Різновиди суїцидальної поведінки: протестна, «заклик», «відмова», «самопокарання».
9. Своєчасне виявлення суїцидальних думок та намірів.
10. Роль соціальних служб, служба довіри.
11. Особливості суїцидальної поведінки у соматично хворих: СНІД, в онкології, при вроджених та набутих фізичних дефектах.
12. Психологічні особливості суїцидальної поведінки при залежностях.
13. Суїцидальна інтервенція та превенція.
14. Поняття «психогігієна», «психопрофілактика».
15. Первинна та вторинна психопрофілактика.
16. Основні розділи психогігієни: вікова психогігієна, психогігієна праці і побуту, сім'ї і сексуального життя.
17. Шляхи збереження і зміцнення психічного здоров'я.

18. Принципи психопрофілактики праці, побуту, сім'ї і сексуальних стосунків, попередження насильства в сім'ї.
19. Роль лікаря загальної практики в профілактиці нозопсихологічних проявів.
20. Реабілітація соціальна та професійна, її основні розділи.
21. Адаптація та компенсація.
22. Психотерапія як галузь медичної психології та медицини.
23. Основні сучасні методи психотерапії.
24. Принципи психотерапії. Непряма психотерапія, плацебо.
25. Методи та техніки проведення раціонального переконання, сугестії у стані бадьорості (навіювання), ауторелаксації.
26. Показання та протипоказання для проведення різних видів психотерапії: гіпносугестії, індивідуальної та групової раціональної психотерапії, методів психоаналітичної та психодинамічної психотерапії, аутопсихотерапії (аутотренінг та медитативні техніки), гештальт-терапії, нейро-лінгвістичного програмування, арт-терапії.
27. Психотерапія в роботі лікаря загальної практики.
28. Психотерапія в роботі лікаря-стоматолога.
29. Психотерапевтична корекція ставлення до хвороби.
30. Психологічна допомога у кризових періодах.
31. Психологічні особливості надання медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях.
32. Допомога жертвам насильства в сім'ї.

Рекомендована література:

Основна:

1. Медична психологія. Державний національний підручник. / Спіріна І.Д., Вітенко І.С., Напрєєнко О.К. – Дніпропетровськ: ЧП «Ліра» ЛТД, 2012. – 444 с.
2. Медична психологія: підруч. для студентів ВНЗ / С. Д. Максименко, І. А. Коваль, К. С. Максименко, М. В. Папуча ; за заг. ред. С. Д. Максименка. - Вінниця, 2008. – 520 с
3. Основи загальної і медичної психології /За ред. І.С. Вітенка і О.С. Чабана. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. – 344 с.
4. Гавенко В.Л., Вітенко І.С., Самардакова Г.О. Практикум з медичної психології. – Харків: Регіон-інформ, 2002. – 248 с.
5. Чугунов В. В. Діагностика в психотерапії та психотерапевтичний діагноз : [Навчальний посібник] / В. В. Чугунов. – Х.: Наука, 2010. –304 с.

Додаткова:

1. Основи психотерапії: навч. посіб / М. І. Мушкевич, С. Є. Чагарна; за ред. М. І. Мушкевич. – Вид. 3-тє. – Луцьк: Вежа-Друк, 2017. – 420 с.
2. Кузікова С. Б. Основи психокорекції: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2012. – 312 с.
3. Каліна Н.Ф. Психотерапія: підручник студ. вишів – К.: «Академвидав», 2010. – 280 с.
4. Терлецька Л. Г. Психологія здоров'я: арт-терапевтичні технології: навч. посіб. / Л. Г. Терлецька. - Київ : Київ. ун-т, 2015. - 120 с.

Підсумковий модульний контроль

Мета: проведення діагностування рівня навчальних досягнень студентів з курсу «Медична психологія».

План підсумкової частини заняття:

1. Підготовка і надання відповідей студентами на три теоретичних питання.
2. Узагальнення результатів підсумкового модульного контролю з визначення рівня навчальних досягнень студентів з курсу «Медична психологія».

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

❖ Змістовий модуль 1. Загальні питання медичної психології

1. Предмет і задачі медичної психології.
2. Роль медичної психології у формуванні сучасних уявлень про єдність соматичного і психічного.
3. Роль медичного психолога у діагностичному, лікувальному, реабілітаційному процесах.
4. Внесок робіт О.Р. Лурія, Л.С. Виготського, М.О. Бернштейна, П.К. Анохіна, К.К. Платонова, Б.В. Зейгарнік, Л.Ф. Бурлачука, В.М. Блейхера в розвиток світової та вітчизняної медичної психології.
5. Механізми психосоматичних і соматопсихічних взаємодій і впливів.
6. Основні теоретичні концепції психосоматики.
7. Визначення психічного здоров'я та його критерії за визначенням ВООЗ.
8. Методи психологічного дослідження: спостереження, самоспостереження, цілеспрямована психологічна бесіда.
9. Принципи побудови комплексного психологічного дослідження з урахуванням віку та культурних особливостей пацієнтів.
10. Експериментально-психологічні методи, їх роль у психологічній діагностиці хворих.
11. Клініко-психологічні аспекти пізнавальної діяльності.
12. Вплив хвороби на пізнавальні процеси людини: особливості відчуттів та сприймання у соматично хворих, зміни уваги.
13. Вплив особливостей інтелекту хворого на лікувальний процес: інфантилізм, олігофренія, деменція.
14. Клініко-психологічні аспекти емоційно-вольової сфери.
15. Вплив хвороби на емоційний стан. Нозогенії.
16. Хворобливі зміни емоцій: тривога, депресія, емоційна лабільність.

17. Вольові якості особистості: витримка, рішучість, наполегливість, ініціативність, організованість та їх роль у лікувальному процесі.
18. Зміни волі, потягів та поведінки під час хвороби (гіпобулія, абулія, астенія).
19. Свідомість, самосвідомість, їх рівні. Теорія безсвідомого.
20. Критерії непорушеної та зміненої свідомості.
21. Стани свідомості у хворого: при стомленості, сонливості, афективно-звужений стан. Особливі стани свідомості.
22. Вплив хворобливих психічних переживань на поведінку пацієнта лікаря стоматолога.

❖ **Змістовий модуль 2. Практичні аспекти медичної психології**

28. Психічна структура особистості.
29. Класифікація темпераментів.
30. Характер та його структура.
31. Інтелект, здібності. Класифікація здібностей.
32. Визначення акцентуації особистості. Класифікації акцентуацій за К. Леонгардом та за А.Є. Лічко.
33. Тактика лікаря з пацієнтами з різними видами акцентуації особистості.
34. Внутрішня картина хвороби та її складові.
35. Діагностика основних типів відношення до хвороби.
36. Вплив відношення до хвороби на перебіг захворювання.
37. Агравация, симуляція, дисимуляція, госпіталізм.
38. Психологічні основи спілкування в лікувальному процесі.
39. Комунікативна компетентність, її роль в ефективній і безконфліктній взаємодії.
40. Функції спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляторно-комунікативна, афективно-комунікативна.
41. Роль психологічних особливостей лікаря і медичної сестри, «ідеальний лікар» та «ідеальна медична сестра».

42. Психологічні особливості етапів діагностичного процесу.
43. Інформування хворого про діагноз.
44. Взаємодія та спілкування лікаря з хворими та їх родичами.
45. Деонтологія взаємостосунків з хворими.
46. Конфлікти в медичному середовищі, їх різновиди, особливості.

Схема розвитку конфлікту. Способи вирішення та попередження конфліктів.

47. Біопсихосоціальна концепція хвороби.
48. Емоційний стрес як фактор етіопатогенезу психосоматичних розладів.
49. Теорії психосоматичних взаємовідношень: психоаналітичні теорії, нейрогуморальна теорія, теорія специфічних для хвороби психодинамічних конфліктів Александера, концепція «особистісних профілей» Ф. Данбар, теорія умовних рефлексів та кортико-вісцеральна теорія, теорія алекситимії.
50. . Механізми психологічного захисту особистості.
51. Поняття адаптації та дезадаптації.
52. Класифікація психосоматичних розладів.
53. Класичні психосоматичні захворювання («велика чикагська сімка» за Ф. Александером).
54. Принципи профілактики та лікування психосоматичних розладів.
55. Психологічні зміни при захворюваннях серцево-судинної системи.
56. Психологічні зміни при захворюваннях бронхів та легень.
57. Психологічні зміни при захворюваннях травного тракту.
58. Психологічні зміни при захворюваннях нирок.
59. Психологічні зміни при захворюваннях при інфекційних захворюваннях.
60. Психологічні зміни при захворюваннях туберкульозі.
61. Психологічні зміни при СНІДі.
62. Психологічні зміни при ендокринних захворюваннях.
63. Психологічні зміни при нервових та психічних захворюваннях.
64. Психологічні зміни у хворих жінок в гінекологічному стаціонарі.
65. Психологічні особливості жінок у період вагітності та родів.

66. Особливості психології хворих дітей та людей похилого віку.
67. Психологічні особливості хворих в хірургічному стаціонарі в до- і післяопераційному періоді.
68. Психологічні особливості хворих в стоматології,
69. Психологічні зміни при захворюваннях офтальмологічній клініці.
70. Психологічні зміни при захворюваннях в отолярингології.
71. Психологічні зміни при захворюваннях в ортопедії і травматології.
72. Психологічні зміни при онкологічних захворюваннях.
73. Вплив на психіку людини вроджених та набутих фізичних дефектів.
74. Психологічні аспекти вмирання та смерті.
75. Евтаназія, клонування - юридичні та етичні аспекти.
76. Психологічні аспекти залежності від психоактивних речовин.
77. Надцінні захоплення (гемблінг, інтернет-залежність).
78. Психологічні особливості осіб з порушенням харчової поведінки.
79. Психологічні особливості залежної особи в лікувальному процесі.
80. Сімейні та соціальні відношення залежної особи, співзалежність.
81. Суїцидальна поведінка, мотиви і цілі.
82. Профілактика і раннє розпізнавання суїцидальних тенденцій.
83. Різновиди суїцидальної поведінки: протестна, «заклик», «відмова», «самопокарання».
84. Своєчасне виявлення суїцидальних думок та намірів.
85. Роль соціальних служб, служба довіри.
86. Особливості суїцидальної поведінки у соматично хворих: СНІД, в онкології, при вроджених та набутих фізичних дефектах.
87. Психологічні особливості суїцидальної поведінки при залежностях.
88. Суїцидальна інтервенція та превенція.
89. Поняття «психогігієна», «психопрофілактика».
90. Первинна та вторинна психопрофілактика.
91. Основні розділи психогігієни: вікова психогігієна, психогігієна праці і побуту, сім'ї і сексуального життя.
92. Шляхи збереження і зміцнення психічного здоров'я.

93. Принципи психопрофілактики праці, побуту, сім'ї і сексуальних стосунків, попередження насильства в сім'ї.

94. Роль лікаря загальної практики в профілактиці нозопсихологічних проявів.

95. Реабілітація соціальна та професійна, її основні розділи.

96. Адаптація та компенсація.

97. Психотерапія як галузь медичної психології та медицини.

98. Основні сучасні методи психотерапії.

99. Принципи психотерапії. Непряма психотерапія, плацебо.

100. Методи та техніки проведення раціонального переконання, сугестії у стані бадьорості (навіювання), ауторелаксації.

101. Показання та протипоказання для проведення різних видів психотерапії: гіпносугестії, індивідуальної та групової раціональної психотерапії, методів психоаналітичної та психодінамічної психотерапії, аутопсихотерапії (аутотренінг та медитативні техніки), гештальт-терапії, нейро-лінгвістичного програмування, арт-терапії.

102. Психотерапія в роботі лікаря загальної практики.

103. Психотерапія в роботі лікаря-стоматолога.

104. Психотерапевтична корекція ставлення до хвороби.

105. Психологічна допомога у кризових періодах.

106. Психологічні особливості надання медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях.

107. Допомога жертвам насильства в сім'ї.

Орієнтовний перелік практичних робіт та завдань
для підсумкового контролю модулів

1. Налагодження контакту з різними психологічними типами співбесідників.
2. Оцінка загального стану пацієнта та його психічного статусу.
3. Спостереження за поведінкою і висловлюваннями пацієнтів, та їх оцінка.
4. Створення висновку про тип відношення пацієнта до його хвороби.
5. Аналіз умови праці та побуту, особливості сімейних і шлюбних взаємин створення висновків про наявність факторів, які негативно впливають на психічне здоров'я.
6. Аналіз даних експериментально-психологічного дослідження та визначення попереднього діагнозу психічного або психосоматичного розладу.
7. Виявлення ранніх ознак виникнення конфліктної ситуації.
8. Складання плану догляду та допомоги пацієнтам при психосоматичному розладі.
9. Проведення психоосвітньої бесіди з соматичним (стоматологічним) пацієнтом.
10. Прогнозування поведінки особи з суїцидальними висловлюваннями.